

การค้าชายแดนไทย – จีนตอนใต้ กับการเปลี่ยนแปลงที่สำคัญ

แม้ว่าตามสถิติจีนเป็นประเทศคู่ค้าที่สำคัญของไทยเป็นอันดับสองรองจากประเทศญี่ปุ่น แต่จีนเป็นตลาดส่งออกอันดับ 1 ของไทย และเป็นตลาดนำเข้าอันดับสองของไทย อย่างไรก็ตาม หากคิดรวมการค้าระหว่างไทยกับฮ่องกงด้วยแล้ว พบว่าจีนเป็นคู่ค้าอันดับหนึ่งของไทย เนื่องจากสินค้าส่งออกหลายรายการของไทย ส่งผ่านฮ่องกงก่อนนำเข้าจีน เพื่อความสะดวกในการนำเข้าจีน (ไม่ต้องตรวจโรคพืชและแมลง) และประโยชน์ด้านภาษี ในปี 2555 การค้าระหว่างไทย-จีน (รวมฮ่องกง) มีมูลค่ารวม 78,684.8 ล้านดอลลาร์ สหรัฐ เพิ่มขึ้นจากปี 2554 ร้อยละ 10.8 แบ่งเป็นการส่งออก 39,996.8 ล้านดอลลาร์ สหรัฐ และการนำเข้า 38,688.0 ล้านดอลลาร์ สหรัฐ ไทยเกินดุลการค้าจีน 1,308.8 ล้านดอลลาร์ สหรัฐ และเริ่มเกินดุลลดลงจากปี 2554 ที่เกินดุล 5,361.4 ล้านดอลลาร์ สหรัฐ

สำหรับการค้าชายแดนระหว่างภาคเหนือของไทยกับจีนตอนใต้ แม้ประเทศไทยไม่มีพรมแดนติดกับประเทศจีน แต่ก็มีเส้นทางเชื่อมโยงระหว่างภาคเหนือของไทยกับจีนตอนใต้ทุกรูปแบบ ทั้งการเชื่อมโยงทางแม่น้ำโขง ทางบก และทางอากาศ ทำให้ภาคเหนือของไทยมีการติดต่อกับชายแดนและมีการเดินทางท่องเที่ยวระหว่างกันมาตั้งแต่อดีต ปัจจุบันการค้าชายแดนระหว่างภาคเหนือของไทยกับจีนตอนใต้คิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 15.9 ของการค้าชายแดนภาคเหนือทั้งหมด โดยการส่งออกสินค้าจากภาคเหนือไปจีนตอนใต้คิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 13.0 ของการส่งออกผ่านชายแดนภาคเหนือ ส่วนการนำเข้าสินค้าจากจีนตอนใต้มีสัดส่วนถึงร้อยละ 53.3 ของการนำเข้าผ่านชายแดนภาคเหนือทั้งหมด

สถิติการนำเข้าและส่งออกผ่านด่านศุลกากรภาคเหนือของกรมศุลกากร ปี 2555 การค้าชายแดนระหว่างภาคเหนือกับจีนตอนใต้ มีมูลค่าการค้ารวม 410.8 ล้านดอลลาร์ สหรัฐ เพิ่มขึ้นจากปีก่อนร้อยละ 22.1 แบ่งเป็นการส่งออกปี 2555 เพิ่มขึ้นจากปีก่อนร้อยละ 28.0 เป็น 309.7 ล้านดอลลาร์ สหรัฐ โดยสินค้าส่งออกสำคัญได้แก่ ผลิตภัณฑ์ปิโตรเลียม ยางพารา ผลไม้สดและแช่แข็ง น้ำมันและไขมันอื่นจากพืช และรถยนต์ประเภทต่างๆ เป็นต้น ด้านการนำเข้าปี 2555 มีมูลค่าเพิ่มขึ้นจากปีก่อนร้อยละ 6.9 เป็น 101.1 ล้านดอลลาร์ สหรัฐ สินค้านำเข้าที่สำคัญได้แก่ ผักและผลไม้ สินค้าไม่คงทนอื่นๆ เคมีภัณฑ์อื่นแร่และผลิตภัณฑ์แร่ และเครื่องดื่ม เป็นต้น (ตารางที่ 1) ปี 2555 ภาคเหนือของไทยเกินดุลการค้าจีนตอนใต้ 208.6 ล้านดอลลาร์ สหรัฐ เพิ่มขึ้นจากปี 2554 ที่เกินดุลการค้าเพียง 147.4 ล้านดอลลาร์ สหรัฐ

ตารางที่ 1 สินค้าส่งออกและนำเข้าระหว่างภาคเหนือกับจีนตอนใต้ที่สำคัญ 10 อันดับ

ลำดับ	สินค้าส่งออก	สินค้านำเข้า
1	ผลิตภัณฑ์ปิโตรเลียมอื่น ๆ	ผักและผลไม้
2	ยางพารา	สินค้าไม่คงทนอื่น ๆ
3	ผลไม้สดและแช่แข็ง	เคมีภัณฑ์อื่น ๆ
4	น้ำมันและไขมันอื่น ๆ จากพืช	แร่และผลิตภัณฑ์แร่
5	รถแวนและรถปิกอัพ	เครื่องดื่ม
6	รถยนต์	ผ้าฝ้าย
7	เครื่องจักรและเครื่องจักรกลอื่น ๆ	เครื่องจักรกลและชิ้นส่วนที่ใช้ในอุตสาหกรรม
8	ผลิตภัณฑ์พืชผลอื่น ๆ	เครื่องใช้ในครัวเรือน

ลำดับ	สินค้าส่งออก	สินค้านำเข้า
9	เคมีภัณฑ์อินทรีย์	เสื้อผ้า
10	ดอกกล้วยไม้สด	เครื่องจักรกลและชิ้นส่วนที่ใช้ในการเกษตร

ที่มา: กรมศุลกากร

การขนส่งสินค้าจากภาคเหนือของไทยไปจีนในช่วงแรก เป็นการขนส่งทางแม่น้ำโขงผ่านด่านเชียงแสน จังหวัดเชียงราย เข้าสู่เมืองกวางเหล่ย และจึงถึง เขตปกครองตนเองสิบสองปันนา ซึ่งปริมาณการค้าในช่วงแรกมีไม่มาก ในปี 2540 มูลค่าการค้าระหว่างภาคเหนือของไทยกับจีนตอนใต้มีมูลค่าการค้าเพียง 4.3 ล้านดอลลาร์ สหรัฐ. เนื่องจากมีปัญหาด้านการขนส่งสินค้าที่มีทางเลือกในการขนส่งทางแม่น้ำโขงเท่านั้น ซึ่งในระยะแรกแม่น้ำโขงมีเกาะแก่งจำนวนมาก อีกทั้งปริมาณน้ำผันแปรสูง เป็นอุปสรรคต่อการเดินเรือ ไม่สามารถเดินเรือได้ทุกฤดูกาล และยังเดินทางได้เพียงช่วงเวลากลางวันเท่านั้น

ต่อมารัฐมนตรีคมนาคมของไทย เมียนมาร์ ลาว และจีน สี่ประเทศ ร่วมกันลงนามในความตกลงว่าด้วยการเดินเรือพาณิชย์ในแม่น้ำล้านช้าง-แม่น้ำโขง (Agreement on the Commercial Navigation on Lancang-Mekong River) เมื่อวันที่ 20 เมษายน 2543 ณ จังหวัดท่าซี้เหล็ก สาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมาร์ ระบุประเทศภาคีความตกลงจะต้องเปิดให้มีการเดินเรือพาณิชย์ในแม่น้ำล้านช้าง-แม่น้ำโขงภายใน 1 ปีหลังจากการลงนามในความตกลงฯ โดยกำหนดให้มีการเดินเรือโดยเสรีระหว่างท่าเรือเชื่อมในจีน และท่าเรือหลวงพระบางในลาวตามข้อกำหนดของความตกลงฯ และระเบียบข้อบังคับที่ประเทศภาคียอมรับร่วมกัน ส่งผลให้การค้าระหว่างไทย-จีนตอนใต้ขยายตัวสูงขึ้นมาก ปี 2550 มีมูลค่าถึง 163.2 ล้านดอลลาร์ สหรัฐ.

อย่างไรก็ตาม ยังมีปัญหาการเดินเรือพาณิชย์ในช่วงหน้าแล้ง ปริมาณน้ำน้อยขนส่งได้เฉพาะเรือขนาด 60-80 ตัน (จากปกติ 300 ตัน) จึงมีการหารือระหว่างประเทศสมาชิก GMS เพื่อก่อสร้าง/ปรับปรุงเส้นทางถนน R3 เชื่อมระหว่างไทย-เมียนมาร์-ลาว-จีน โดยเส้นทางแรกที่ก่อสร้างแล้วเสร็จคือเส้นทาง R3W (R3B) ท่าซี้เหล็ก-เชียงตุง-เมืองลา ระยะทาง 254 กิโลเมตร เปิดใช้ตั้งแต่ปี 2547 หลังจากนั้นเมียนมาร์มีปัญหาชนกลุ่มน้อยบริเวณชายแดน จึงทำการปิดด่านการค้าตั้งแต่ปี 2548 เป็นต้นมา ทำให้เส้นทางนี้ใช้ขนส่งสินค้าระหว่างไทย-เมียนมาร์-จีนเพียงบางช่วง อีกทั้งมีค่าใช้จ่ายผ่านด่านสูงมาก ต่อมาไทย ลาว จีนและ Asian Development Bank (ADB) ได้ร่วมมือกันก่อสร้างเส้นทาง R3E (หรือ R3A) โดยไทย จีน และ ADB 3 ฝ่าย ให้เงินกู้กับรัฐบาลลาวเพื่อการก่อสร้าง/ปรับปรุงเส้นทางสาย R3A บ่อแก้ว-หลวงน้ำทา-บ่อเต็น ระยะทาง 228.3 กิโลเมตร นอกจากนั้นจีนยังก่อสร้างทางด่วนยกระดับ คุณหมิง-โมฮาน ระยะทาง 688 กิโลเมตร โดยในเดือนมีนาคม 2551 ได้มีการเปิดใช้เส้นทาง R3A อย่างเป็นทางการ ทำให้ปัจจุบันมีการเชื่อมต่อเส้นทางระหว่างคุณหมิง-กรุงเทพฯ หรือเส้นทาง R3 ซึ่งเป็นเส้นทางสำคัญที่สุดในการเชื่อมภาคตะวันตกของจีนกับอาเซียน ผ่านลาว และไทย (คุณหมิง-จิ่งทง-โมฮาน-บ่อเต็น-หลวงน้ำทา-ห้วยทราย-เชียงของ-กรุงเทพฯ) ทำให้การคมนาคมขนส่งสินค้าและผู้โดยสารระหว่างไทย-ลาว-จีนมีความสะดวกมากขึ้น ช่วยลดระยะเวลาในการขนส่งจากชายแดนจีนถึงชายแดนไทยเหลือประมาณ 5 ชั่วโมง จากเดิมการเดินทางเรือในแม่น้ำโขงจากจีนมาไทยใช้ระยะเวลา 1 วัน และใช้ระยะเวลาเดินทางจากไทยไปจีน 2 วัน เนื่องจากการเดินทางเรือทวนกระแสน้ำ